

6. Вихід Великобританії з ЄС може стати початком кінця для Євросоюзу – Туск // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/svit/vihid-velikobritaniyi-z-yes-mozhe-stati-pochatkom-kincyu-dlya-yevrosoyuzu-tusk-671803.html>.

7. Експерти назвали реальні наслідки виходу Британії з ЄС // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitua.com.ua/news/201703/2857-eksperty-nazvaly-realni-naslidky-vyhodu-brytaniyi-yes>.

8. Что означает выход Великобритании из Евросоюза // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2016/06/27/646852-vihod-velikobritanii>.

9. Выход Британии из ЕС: что это значит для нас всех. Семь последствий. От падения фунта до отделения Шотландии // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tvrain.ru/articles/brexit-412017/>.

10. Косачев: выход Великобритании из ЕС невыгоден России // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izvestia.ru/news/619364>.

11. Яременко О. Правові проблеми регулювання інформаційної діяльності у сфері державного управління /О.Яременко // Інформація і право. – 2011. - №3. – С.56-64.

Kulikov G.

REACTION OF THE INFORMATION RESOURCES OF UKRAINE AND THE RUSSIAN FEDERATION TO BREXIT

The article is devoted to revealing the reaction to the outcome of the referendum about British membership of the European Union in 2016 through electronic periodicals in Ukraine and the Russian Federation. Based on a study of journalistic materials, the attention is payed to the current problems of Brexit analysis of their implications for the European Union political situation.

Keywords: informational resources, journalism, Brexit.

Савюк Ю.

студентка 1 курсу магістратури ФІЕП

ІДЕОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОУН-УПА

У статті на основі аналізу літератури та джерел проаналізовано ідеологічні та правові засади функціонування ОУН-УПА.

Ключові слова: боротьба, ОУН-УПА, ідеологія.

Актуальність статті полягає в тому, що діяльність вояків і членів ОУН-УПА тісно пов'язана з українським державотворенням. Адже організація створилася на уламках УНР і ЗУНР, з представників політичних партій і організацій, які пішли у підпілля з приходом більшовицької влади на території України. Уряди ж УНР і ЗУНР перебували у екзилі, не визнавали більшовицьку владу на Україні легітимною і в свою чергу намагалися заручитися підтримкою західних держав.

Вже під час Другої Світової війни українці боролися один з одним в різних таборах. Одні відстоювали незалежницькі настрої і створення УССД, а інші захищали

свою УРСР під владою більшовиків. Ці протиріччя були півстоліття тому і залишилися і сьогодні, тому розгляд цієї теми автор вбачає актуальною на сьогоднішній день. Треба докласти всіх зусиль на вивчення і аналізування даної проблеми для залагодження конфлікту між обома сторонами.

Проблема функціонування ОУН-УПА знайшла відображення у дослідженнях О.Багана, З.Книша, А.Бердія, Ю.Борця, В.Макара та ін.

Аналізуючи проблеми еволюції ідеології ОУН, треба також брати до уваги той факт, що ця організація ніколи de-facto не існувала як єдина, цілісна спільність. ОУН формально почала існувати взимку 1929 р., після об'єднання декількох невеликих українських націоналістичних організацій в еміграції та із тих західноукраїнських земель, що перебували у складі Польщі. Майже безпосередньо після створення ОУН розпочалися серйозні тертя між вищим керівництвом (проводом ОУН), в якому домінували представники еміграції, та крайовою езекутивною ОУН на західноукраїнських землях. ОУН в Західній Україні впродовж десятиліття діяла як на пів автономна від проводу структура. Намагання останнього контролювати керівників краю перетворилися на приховану внутрішню боротьбу, яка, зрештою, після загибелі лідера ОУН Євгена Коновальця закінчилася у 1939-1941 рр. так званим "розколом ОУН" — фактичним оформленням реального стану справ. В основі цього розколу не було ґрунтовних ідеологічних розбіжностей. Адже серйозних змістовних відмінностей між програмами двох ОУН - "бандерівської" та "мельниківської" — не існувало [1].

На цьому тлі стає зрозумілим, що розгляд "ідеології ОУН" має базуватися на тому припущенні, що вона також ніколи не існувала як світоглядний моноліт. Зрозуміло, на початковому етапі існування ОУН склався певний набір центральних світоглядних принципів, які упродовж десятиліть залишалися незмінними, але при цьому вони ніяк не могли розглядатися як монопольний ідеологічний продукт лише самої ОУН — загалом вони збігалися з базовими світоглядними засадами будь-якого націоналізму (державність нації, її суверенітет, культурна гомогенність). Однак трактування цих принципів, способи їхньої реалізації та взаємодії з іншими ідеологіями мали "місцеву специфіку" і змінювалися (щоправда, різними темпами і в різних спрямуваннях) у відгалуженнях руху.

Як єдиний, внутрішньо відносно узгоджений комплекс базових постулатів і принципів, "ідеологія ОУН" формувалася упродовж 1920-1930-х рр.. При цьому поза згаданим комплексом основних положень спостерігалось, хоча й досить обмежене, але все ж таки розмаїття інтерпретацій. Під час Другої світової війни і після неї, коли деякі основні політичні компоненти ідеології ОУН було піддано ревізії, трапився згаданий розкол на "ортодоксів" і "ревізіоністів" (1943-1954 рр.), крім того, розпочалася повільна еволюція "мельниківської" ОУН.

Аналізуючи процес формування ідеологічних основ українського націоналістичного руху, не можна обминути питання про загально історичний контекст виникнення радикально націоналістичного спрямування.

Практично всі дослідники вважають виникнення радикально-націоналістичного руху реакцією частини українського суспільства на поразку Української революції

1917-1920 рр. та ліквідацію реальної української державності й поділ етнічних українських земель між іншими державами. Звідси виводяться інші логічні конструкції щодо причин та характеру виникнення руху: обструктивна політика відповідних держав відносно українського населення, гальмування соціального розвитку української нації в цих державах з відповідним пониженням рівня соціальної мобільності і суспільного статусу українців, розчарування частини політично активного українського суспільства в принципах демократії, моральний та політичний занепад українських політичних партій в еміграції, наявність суспільних груп, здатних на самоорганізацію під радикально-націоналістичними гаслами.

Говорячи про інтелектуальні чинники, які вплинули на формування українського "інтегрального націоналізму" (який він власне ототожнював з ОУН), І.Лисяк-Рудницький, стверджував, що "у доктрині націоналізму є відгомін ірраціоналістичних, волюнтаристичних і віталістичних теорій, які користувалися в той час популярністю в Західній Європі (Ф. Ніцше, А. Бергсон, Ж. Сорель, Г. Лебон, О. Шпенглер та ін.)".

Процес формування базових ідеологічних засад націоналістичного руху почався, певною мірою спонтанно, вже на початку 1920-х років. Від середини 1920-х у ньому відчувається дедалі більша впорядкованість, пов'язана з його організаційною еволюцією. Значним кроком вперед стало створення націоналістичних часописів ("Національна думка", "Державна нація", "Розбудова нації"), на сторінках яких власне і усталювалися основні ідеологічні постулати руху. Формування націоналістичних організацій (Легія українських націоналістів, Союз української націоналістичної молоді, Група української національної молоді) супроводжувалося досить гострими ідеологічними дискусіями і відходом тих, хто не погоджувався з його явно антидемократичними тенденціями.

Попереднє узгодження основних ідеологічно-програмних постулатів напередодні утворення ОУН відбувалося передусім на сторінках празького часопису "Розбудова нації", який згодом перетворився на головний теоретично-інформаційний орган ОУН. Саме довкола нього сформувалася група діячів, які стали постачальниками та артикуляторами ідей, покладених в основу політичної програми майбутньої організації - М.Сціборський, Д.Андрієвський, Ю.Вассіян, В.Мартинець, С.Ленкавський, З.Пеленський та ін.

Постанови Конгресу українських націоналістів (Відень, 28 січня — 3 лютого 1929 р.) стали першим систематизованим викладом світоглядно-ідеологічних основ ОУН. Ідеологічну комісію Конгресу очолював Д.Андрієвський, і, як свідчить З.Книш, найбільше тривалих дискусій відбувалося якраз тут. Дискусії ці точилися саме між "крайовиками" (С.Ленкавський та Д.Охрїмович) і представниками еміграції — Дм. Андрієвським та С. Демчуком. На думку П.Мірчука, суть полеміки полягала у тому, що "Ю. Вассіян, С. Ленкавський і С. Охрїмович обстоювали філософічно-ідеалістичні основи українського націоналізму, теоретично сформульовані в писаннях М. Міхновського і Д. Донцова. Іншу концепцію заступали Д. Андрієвський і С. Демчук, що намагались включити до ідеології українського націоналізму елементи матеріалістичного світогляду та демократизм типу уенерівщини. Перемогла перша

концепція. Цілком очевидно, що твердження П.Мірчука несли явний відбиток повоєнних ідеологічних суперечок між бандерівцями, з одного боку, і мельниківцями та двійкарями - з іншого. Проте суперечності на Конгресі ОУН 1929 р. (який фактично був установчим форумом) стосувалася не стільки світоглядних розбіжностей чи термінологічних відмінностей, скільки радикальності й контекстуального розуміння формулювань. Зрозуміло, що "крайовики" сповідували підходи та настанови у стилі Д.Донцова, вплив якого на них був надзвичайно потужним. Представники еміграції дотримувалися більш зваженої позиції, але до принципових ідеологічних розбіжностей не дійшло. Політико-ідеологічний блок програмних настанов укладався шляхом консенсусу, отже, йшлося про те, щоб задовольнити усіх тих, хто йшов на об'єднання націоналістичних організацій в єдину.

Найвищим типом людської організації проголошувалась нація як внутрішньо органічна, цілісна спільнота. Український націоналізм визначався як "духовий і політичний рух", який виник природним шляхом "з внутрішньої природи Української Нації в час її зусильної боротьби за підстави й цілі творчого буття". Абсолютизація органічності нації та українського націоналізму, їхньої природності стала одним з базових і незмінних постулатів, яких ОУН у всіх її іпостасях неухильно дотримувалась упродовж усієї своєї історії.

Природною формою самоствердження нації та найвищим щаблем її розвитку проголошувалась держава. У цьому ОУН слідувала принципам класичного націоналізму, і, знов-таки, цей елемент залишався незмінним у програмах ОУН до початку 1990-х років [2].

Майбутня форма державного ладу визначалась досить туманно і мала змінюватись відповідно до трьох етапів "державного будівництва України". На першому етапі — "національного визволення" чи "визвольної боротьби" - йшлося про встановлення національної диктатури. В перехідний період побудови основ державності, після перемоги національної революції, "голова держави" мав "підготувати створення найвищих законодавчих органів на засаді представництва всіх організованих суспільних верств". Із закінченням "перехідного періоду", із стабілізацією держави мав утворитися "представницький орган", який призначав би голову держави. Останній мав формувати найвищий орган виконавчої влади, відповідальний перед ним та "найвищим законодавчим тілом" [1].

На першому Конгресі висловлювалося чимало ідей і пропозицій, які часом мали взаємно заперечливий характер - ігнорувати їх було неможливо, але й взяти їх усі до уваги означало б перетворити програмні документи на еkleктичний набір гасел. Потрібний був або компроміс, або відповідна тактика. У листі (16.07.1929) до М. Кушніра (Богуша) член проводу ОУН і редактор журналу "Розбудова нації" В. Мартинець писав: "Біда в тому, що Конгрес не висловився ясніше про майбутній державний устрій України. Під тим оглядом ми на Конгресі вели досить макіявелістську лінію: якби всі устрої взяли до нашої програми, то з ніяким не зв'язалися на життя і смерть [3].

Перші програмні документи ОУН були скоріше маніфестом, деклараціями, аніж докладно продуманою стратегічною програмою. Деталізація і з'ясування програмно-ідеологічних питань відбувалося на сторінках націоналістичних видань. Процес ідеологічного "дозрівання" тривав аж до кінця 1930-х років на фоні справжнього тріумфу тоталітарних режимів і рухів у Європі, неухильного погіршення українсько-польських відносин в Західній Україні і посилення тиску на українське суспільство, катастрофічних для українців подій у радянській Україні. Усе це не могло не позначитися на ідеології ОУН, не кажучи вже про її тактику та зовнішньополітичну орієнтацію. Ідеологічні настанови набували значно більш радикальної тональності та спрямування. При цьому еміграційна частина діячів ОУН дедалі глибше поринала в ідею корпоративізму - лідером ідеологічних розробок був М.Сціборський [4].

Програмні документи ОУН, ухвалені на II великому зборі ОУН у Римі (27 серпня 1939) та власне бандерівському зборі ОУН у Кракові (квітень 1941), не містили принципових розбіжностей ідеологічного характеру. Варто лише пам'ятати, що програма майбутніх мельниківців писалась саме як ідеологічний документ з просторими історіософськими й теоретичними узагальненнями (її головним автором був М. Сціборський). Програму, ухвалену 1939 р., можна вважати логічним і завершеним продовженням програмних настанов 1929 р. Програма бандерівської фракції, яку готували вже під час Другої світової війни, після окупації Польщі та дедалі очевиднішої підготовки війни на сході фактично нагадує практичну програму дій у конкретних умовах. Вона містила більше практично-політичних гасел і менше теоретичних міркувань.

Обидві програми мали значно радикальніший і конкретніший характер порівняно з 1929 р. Обидві підтверджували принцип національної солідарності й заперечували політичну легітимність поділу суспільства на класи. Головною метою проголошувалось створення "Української Суверенної Соборної Держави" (мельниківці) чи "Суверенної Соборної Української Держави" (бандерівці). Засіб досягнення цієї мети в обох програмах також був однаковий - національна революція. Щоправда, у бандерівській програмі додавався новий елемент: йшлося про українську революцію "в московській імперії СРСР в парі з визвольною боротьбою поневолених Москвою народів під гаслом: "Свобода народам і людині". Явною була і "проти московська" спрямованість програми бандерівців (цілком контекстуальна після анексії Західної України СРСР), а також очевидні антисемітські мотиви - в тій частині, де йшлося про євреїв як "підпору московсько-більшовицького режиму" [5].

Незмінними залишалися принципи над партійності і надкласовості за умов тотального політичного панування ОУН у майбутній українській державі: у програмі 1939 р. ця ідея формулювалась досить чітко й безапеляційно: "Існування політичних партій буде заборонено законом. Єдиною формою політичної організації населення Держави буде ОУН - як підстава державного ладу й чинник національного виховання та організації суспільного життя". При цьому ОУН проголошувалась орденом кращих, елітою нації. Програма 1941 р. формулювала цей принцип більш завуальовано: йшлося про те, що ОУН бореться "за планову організацію цілого господарського й суспільного

життя". Спільними і незмінними для обох програм були такі основні світоглядні принципи: ідеалізм, волонтаризм, ідея створення людини нового типу, месіанізм, елементи народництва, ідея органічності нації та вищості її інтересів. Це ж стосується формулювань про головну мету руху й шляхи її досягнення. Спільним для обох програм був радикальним мілітаризм, який конкретизувався у планах створення збройних сил.

Обидві програми трактували соціально-економічні проблеми в дусі етатистського патерналізму, розглядаючи державу як головну інституцію, що несе відповідальність та обов'язок вирішення цих проблем. Принцип конкуренції між суспільними верствами заперечувався. Держава і поєднані з нею корпоративно-професійні об'єднання були тими органами, які мали забезпечувати соціальну злагоду в суспільстві [5].

Найочевидніше розходження в програмах стосувалося принципів керівництва Організацією. Програма 1939 р., яка ухвалювалась за умов явного загострення суперечностей між еміграційним проводом і "крайовиками", змусила перших шукати шляхів формальної легітимізації позицій наступника Є. Коновальця. Очевидно, з цією метою принцип вождізму був доведений до абсолюту. Голова проводу українських націоналістів проголошувався також "Вождем Нації". Відповідальність за свої дії він мав нести "перед Богом, Нацією і власним сумлінням". Лише він мав право скликати великий збір ОУН, призначати членів проводу, легітимізував рішення великих зборів. Усе це, як вже згадувалося, було не лише даниною часові чи авторитарним амбіціям авторів внутрішнього устрою ОУН, а й очевидним намаганням протиставити формальний авторитет вождя амбіціям молодшого загалу ОУН "з краю". Зауважимо, що А. Мельник за своїм вихованням та стилем діяльності явно не підходив на таку роль. Згадані вождівські настанови фактично залишилися деклараціями [6].

Відзначимо, що у бандерівської частини ОУН питання про керівництво організацією було задекларовано в більш демократичному ключі — безумовно, значну роль тут відіграло бажання протиставити свою версію мельниківцями: влада провідника організації (досить велика) мала узгоджуватися з колегіальними органами - проводом і великою радою. Як показали подальші події, це не стало на перешкоді фактичному культивуванню персони вождя - С. Бандери й реальному запровадженню принципу вождізму.

Отже, наприкінці 1930-х рр. загальний світоглядно-ідеологічний портрет українського націоналістичного руху, представленого ОУН, був досить завершеним. Український радикальний націоналізм мав виразні риси антидемократичного і антикомуністичного революційного руху, в основу якого було покладено культ дії, войовничий ідеалізм та волонтаризм, примат національного над вселюдським. Націю було представлено як найорганічнішу, найприроднішу форму організації людства. Інтереси нації переважали над інтересами індивіда.

Соціальна і політична програма руху складалася з елементів державного синдикалізму, етатизму, ідей надкласової солідарності і примату інтересів нації над інтересами особистості, базових принципів соціальної справедливості. Політичний елітаризм та елементи тоталітаризму поєднувалися з соціальним егалітаризмом.

Особливий наголос на ролі селянства як основи української нації (більше помітний у програмі 1939 р.) свідчить про наявність потужних народницьких елементів в ідеології ОУН. Соціально-економічний блок програмних настанов ОУН залишався найменш виробленим і опрацьованим. Власне, цим питанням приділялося найменше уваги, але він містив суміш соціалістичних, соціал-демократичних та народницьких ідей, яка мала забезпечити принцип надкласової побудови української нації.

Деякі риси ідеології ОУН і певні елементи політичної практики цієї організації дали підстави опонентам руху й багатьом дослідникам поставити його в один ряд з його сучасниками - італійським фашизмом та німецьким націонал-соціалізмом. Спробуємо з'ясувати деякі аспекти цієї проблеми [7].

Ідеологічна традиція характеризувати ОУН як фашистський рух і в такий спосіб ставити їх "на одну полицю" сягає кінця 1920-початку 1930-х років, коли політичні противники та конкуренти ОУН в еміграції і в Західній Україні використовували термін "фашизм" стосовно ОУН як кліше у політичній риторичі. Публіцисти УНДО характеризували ОУН як партію "фашистівського покрою". У радянській пресі ще у першій половині 1920-х років термін "фашизм" уживався як додаток для плямування "українського буржуазного націоналізму", згодом словосполучення "український фашизм" застосовувалося передусім до ОУН, хоча від 1933 р. до лав "українських фашистів" почали зараховувати навіть "націонал-ухильників" з КП(б)У [7].

Припускаємо, що молодий український націоналізм дещо перейняв вже від італійського фашизму і це перш за все визнання потреби залізної ієрархічної організації та підпорядкування всіх приватних, партійних і класових інтересів інтересам батьківщини". Щоправда, Є.Онацький вважав ці запозичення формальними, підкреслюючи базову відмінність між італійським фашизмом та українським націоналізмом: перший був ідеологією і рухом державної нації, другий - бездержавної.

Приводом як для згаданих формальних аналогій, так і для відвертого ідеологічного плямування ОУН ярликами "фашистів" чи "нацистів" стали періодичні спроби діячів ОУН налагодити політичну взаємодію з фашистським урядом Італії (плани переконати Б. Муссоліні ініціювати передачу мандата Ліги Націй на Східну Галичину Італії), спорадичні контакти ОУН з діячами фашистської і нацистської партій, співпраця ОУН з абвером напередодні Другої світової війни, та короткочасна співпраця з німецькою окупаційною владою в Україні на початку 1940-х рр.

Партійні ідеологи і публіцисти ОУН, визнаючи наявність аналогій і подібність власної ідеології та руху з окремими елементами італійського фашизму, звертали увагу й на розбіжності.

П.Мірчук визнавав, що серед українських націоналістів "італійський фашизм як антикомуністичний рух викликав симпатію, а як новий соціально-політичний та економічний рух — зацікавлення. Проте, — зауважував він далі, — вони вважали його витвором чужого духа, непридатним для прищеплювання на український ґрунт". За П.Мірчуком, ідеологія ОУН опиралась на "тисячолітню державницьку традицію українського народу" й виникла на основі організацій, які існували тоді, коли фашизм "був лише в пелюшках і ніхто з українців ним не цікавився". Той самий аргумент щодо

"права першості" П.Мірчук висував стосовно німецького націонал-соціалізму: ОУН утворилася до приходу нацистів до влади, отже, не могла наслідувати їх ані в ідеології, ані в програмах [4].

В.Мартинець, стверджував, що "ОУН ані наслідувала, ані не прийняла чи конкретизувала, ані пропагувала чи хоч би тільки популяризувала ідеологію італійського фашизму", також наголошуючи на тому, що український націоналізм був продуктом внутрішнього розвитку.

І.Лисяк-Рудницький зауважував, що "найближчих родичів українського націоналізму треба шукати не так у німецькому нацизмі чи італійському фашизмі, як, скоріше, серед партій цього типу в аграрних, економічно відсталих суспільствах Східної Європи: хорватські усташі, румунська Залізна гвардія, словацькі глінківці, польський ОНР (Oboz Narodowo-Radykalny) тощо" [7]. На жаль, канадський учений не дав подальших пояснень цієї тези, яка є продуктивною, хоча й потребує подальшого детального порівняльного дослідження й уточнень (наприклад, чи варто італійців 1920-х років виводити з ряду аграрних, економічно відсталих народів). Утім, і без цього зрозуміло, що йдеться про відмінні соціально-економічні, культурні, внутрішньополітичні контексти, в яких розвивалася ОУН та згадані І.Лисяком-Рудницьким рухи й фашизм і нацизм. Проте І. Лисяк-Рудницький твердив, що "український націоналізм був явищем генетично самостійним, хоч у своєму розвитку зазнавав безперечних впливів з боку відповідних чужоземних зразків", — це де в чому нагадує одну з основних тез партійних публіцистів ОУН.

В ідеології, світогляді та політичній практиці ОУН кінця 1920-х і, особливо другої половини 1930 - початку 1940-х рр., безумовно, було чимало елементів, які споріднювали цю організацію з радикальними, тоталітарними рухами та режимами, зокрема з італійським фашизмом і націонал-соціалізмом.

Згадана епоха взагалі була періодом піднесення тоталітарних течій, політичного екстремізму, кризи демократичних інститутів. ОУН як організація з певними завданнями та місією не могла не відчувати цих впливів. Значною мірою спільними були інтелектуальні джерела, до яких зверталися ідеологи ОУН, італійського фашизму та німецького націонал-соціалізму. Почуття національного приниження і прагнення реваншу також можна вважати соціально-психологічними чинниками, які споріднювали український радикальний націоналізм із німецьким націонал-соціалізмом.

Очевидно, визнаючи спільними чи подібними певні риси ідеологій та політичних програм, не можна робити це приводом для ототожнення рухів. Те, що фашистська Італія 1924 р. визнала Радянський Союз, і обидві держави утримували відносно непогані стосунки до 1935 р., що ідеологи більшовизму вважали італійських фашистів та німецьких націонал-соціалістів наслідувачами "політичної культури більшовиків", що СРСР та нацистська Німеччина плідно співпрацювали у економічній, військовій та політичній сферах не стали підставами для того, щоб на рівні дефініцій ототожнювати варіанти тоталітаризму, пов'язані з іменами Сталіна, Гітлера і Муссоліні.

Це ж стосується й ідеологій. Навіть протилежні ідеології запозичують базові елементи одна в одній, не кажучи вже про ті, що формуються на певних спільних світоглядних засадах, - однак це не може бути як підставою для ототожнення марксизму з націоналізмом, націоналізму з консерватизмом чи лібералізмом, принаймні в рамках серйозного політологічного або історичного дослідження.

Специфічне ототожнення тогочасної ОУН з італійським фашизмом та німецьким націонал-соціалізмом було або ситуативним, або слугувало тоді і тривалий час залишалось знаряддям ідеологічної та політичної боротьби, було засобом плямування політичних противників.

Порівняння й аналогії варто використовувати для зрозуміння специфіки і місця ОУН в політичній історії України чи Європи, відмовляючись від звичної, але непродуктивної практики застосування ідеологічних кліше, до того ж досить за давніх, у сучасних наукових чи політичних дискусіях.

Повертаючись до розвитку ідеолого-політичних програм обох ОУН, слід згадати III надзвичайний великий збір ОУН (21-25 серпня 1943 р.). Він став поворотним пунктом для ідеологічних настанов. Як свідчить його учасник Мирослав Прокоп, ініціаторами нововведень у програмі ОУН стали або представники східноукраїнських земель, або провідні члени Організації, яким довелося там працювати у підпіллі в перші роки війни, чи ті делегати, що брали участь у розробці політичної платформи УПА, — отже, це були люди, які мали нагоду на практиці з'ясувати чинність націоналістичного ідеалу та відповідність попередніх програмних настанов життю і практичним завданням в реальних, досить жорстких умовах [8].

Основні світоглядні постулати (тези про органічність нації, про вищість інтересів нації, про ідеал самостійної соборної держави) залишилися незмінними. Найбільш показовою була зміна акценту в принципі національного колективізму: в ідеологічній преамбулі йшлося про те, що ідеалом нового суспільства є знищення всіх форм класової експлуатації, побудова всенародної держави та "вільна людина", яка є вільною лише через її сприяння загальному суспільному інтересові.

Показовою була й спроба приділити значно більшу увагу економічним і соціальним проблемам: при тому, що підхід до їх розв'язання з огляду на час та обставини залишався досить схематичним. Утім, і цього достатньо, щоб помітити, що до програми увійшла класична схема соціал-демократичного зразка, за якою держава має утримувати за собою стратегічно важливі сектори економіки та соціальної сфери, не допускаючи різкої майнової диференціації та свавілля бюрократії. Поза цими межами економічне життя й організація суспільства мали розбудовуватися на базі демократичних інститутів [5].

Наступні роки і подальший досвід підпільної боротьби на українських землях лише підсилили тенденцію до розширення світоглядних орієнтирів та відмови від претензій на домінування у політичному житті. Її наявність підтверджується як доповненнями, що їх було внесено в програму 1950 р., так і загальною спрямованістю оунівської публіцистики в Україні наприкінці 1940 — початку 1950-х років. Доповнення 1950 р. містили чимало формулювань цілком демократичного змісту,

особливо в частині політичних свобод. Найпоказовішим пунктом доповнень були пасажі про свободу політичних і громадських організацій.

Таким чином, ОУН у різних її іпостасях належала до тієї частини політичного спектру українського суспільства, яка абсолютною цінністю і метою свого існування вважала українську націю та українську державність. Тут є точки дотику з багатьма іншими ідеологіями й рухами, в яких це завдання (можливо, в іншому політичному чи ціннісному контексті) також було пріоритетом. Відмінність від інших спрямувань українського націоналізму та інших ідеологій полягала у способі сприйняття дійсності й методах її перетворення. У цьому сенсі ОУН ідеологічно, принаймні на початках свого існування, належала до право радикальних рухів, орієнтованих на творення держав з тоталітарним політичним ладом. Упродовж існування ОУН її ідеологія еволюціонувала в бік демократизації її політичних принципів і, частково, наближення їх до загальнолюдських цінностей, їхньої гармонізації з інтересами нації. Навіть те спрямування ОУН, яке найдовше дотримувалося принципів революційної ортодоксії, своєрідної екстремальної політичної релігії зразка 1930-х років, після перенесення діяльності в незалежну Україну мало переглянути деякі базові компоненти своїх світоглядних та ідеологічних конструкцій саме в дусі демократичних принципів.

Ідеологічні й світоглядні засади діяльності ОУН формувалися і змінювалися не в інтелектуальному вакуумі. В них абсорбовано як власний досвід національного руху XIX-XX ст., так і певну частину інтелектуально-політичного доробку європейської історії. ОУН не можна представляти як приклад аномальності власне української історії: ті аспекти ідеології і практики цього руху, які сприймаються як аномальні, можна знайти в історії усіх країн і націй — як тих, що претендують на статус передових, так і тих, що за нього змагаються [2].

Історія ОУН, незалежно від її інтерпретацій, - це історія одного з відгалужень українського націоналізму - багатоаспектного, багатофункціонального, поліморфного явища, яке справило і справляє безпосередній та опосередкований вплив практично на всі ділянки суспільного життя України упродовж щонайменше півтора століття. Виникнення й еволюція ОУН з її ідеологією і політичною практикою цілком логічно вписується не лише в контекст національної історії, а й у загальносвітовий контекст, в історію радикальних національних (чи націоналістичних) рухів. Саме виходячи з цих засновків, беручи до уваги конкретне історичне тло, можна з певною мірою адекватності усвідомити суть, характер і особливості цього історичного явища.

Список використаної літератури:

1. Книш З. М. Становлення ОУН / З. М. Книш. – К., 1994. – 127 с.
2. Український націоналіст „Йди за мною!” . Зб. Ідеологічних матеріалів ОУН. – 1995. – 145 с.
3. Касьянов Г.В. Ідеологія ОУН : історико-ретроспективний аналіз / Г.В. Касьянов // УІЖ – 2004. – №2. – 93 с.
4. Стецько Я. Українська визвольна концепція. Твори ч. 1. / Я. Стецько. – Львів, 1997. – 258 с.

5. Косик В. Розкол ОУН у світлі документів / В. Косик // Визвольний шлях. – 2001. – №7. С. 29-34.

6. Лисенко О.Є. Розкол ОУН (1939-1940): збірник документів; Україна у Другій Світовій Війні у документах: збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942) / О. Є. Лисенко, І. К. Патриляк // УІЖ. – 2001. – №5. – 64 с.

7. Лисяк-Рудницький І. Український визвольний рух під час Другої Світової Війни / І. Лисак-Рудницький // Історичне есе т.2. – К.,1994. – 266 с.

8. Патриляк І.К. Історичні та ідеологічні передумови милітаризації ОУН. Військово-політичні питання в програмних документах єдиної ОУН та ОУН / І.К. Патриляк // Молода нація: Альманах. – 2000. – №7. – 83 с.

Чередніченко І.

студентка 1 курсу магістратури ФІЕП

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ У РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

У статті на основі аналізу нормативних актів та історичного досвіду аналізуються особливості правового регулювання шлюбно-сімейних відносин в Україні у радянський період. Визначено вплив радянської влади на суспільний інститут сім'ї.

Ключові слова: шлюбно-сімейні відносини, правове регулювання.

Важливу складову політичних, економічних, соціальних і правових інститутів становлять шлюбно-сімейні відносини. У процесі змін суспільства їх розвиток став залежати від політики держави, в якій головним інститутом є сім'я. Вона завжди адаптувалася до історичних умов, устрою життя і соціального порядку, але в радянські часи зміни були продиктовані регламентаційною політикою влади більшовиків, а не природним розвитком. Це змінило звичний ритм існування сім'ї та шлюбно-сімейних відносин і негативно вплинуло на тенденції їх розвитку як у 1920-х рр.. так і в наступні десятиліття [7, с.146].

З-поміж актуальних проблем сучасності чільне місце посідає дослідження розвитку державно-сімейних відносин у радянській Україні й становить значну цінність для об'єктивного відтворення минулого, яке рефлексує до сучасності, окреслюючи визначальні орієнтири в розв'язанні шлюбно-сімейних проблем сьогодення.

Тому дослідження з даної теми є актуальним для відтворення минулого сімейних відносин, їх трансформації протягом історичного розвитку суспільства, розвитку правових засад регулювання та встановлення форм укладання шлюбів, розлучень, народження й виховання дітей.

Дослідженню зазначеного питання приділяли увагу юристи, зокрема: М.Антокольська, О.Дзера, А. Іванов, І.Жилінкова, Л.Зілковська, А.Нечаєва, З. Ромовська, О.Ульяненко, С.Фурса, Є.Харитонов, Ю.Червоний, які брали участь у розробці проблем правового регулювання сімейних правовідносин [10, с.278]; соціологи й історики: А.Антонов, В.Зацепін, О.Дорохіна, Т.Лахач [7] тощо. Зокрема, А.